

3. Kvantno procesiranje (angl. Quantum Computing)

Vsebina 3.poglavja predavanj (4.UNI/RS)

Avtor:izr.prof.dr. Miha Mraz

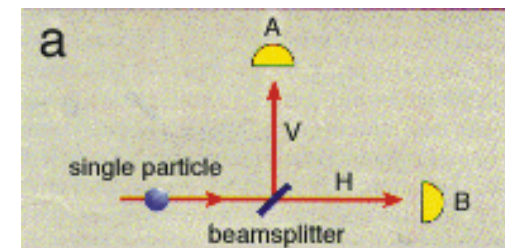
Šol.letu: 2010/2011

3.1.Uvod v kvantno procesiranje

- *Kvantno procesiranje*: kakršnokoli procesiranje, ki ga vrši kvantni računalnik
- Definicija *kvantnega računalnika*: kakršnakoli procesna naprava, ki izkorišča fenomene kvantne mehanike (npr. lastnosti superpozicije, zapleta, itd.) za izvajanje operacij nad podatki
- Kvantni fenomeni: temeljijo na teoriji kvantne fizike
- Konvencionalni rač.sistemi temeljijo na mehanskih (zgod.), elektromehanskih (zgod.) in elektronskih fizikalnih zakonitostih (sedanjost)
- Napovedi: kvantni računalniki bodo omogočali eksponentno povečanje hitrosti reševanja problemov (ne pa samega takta ure delovanja)

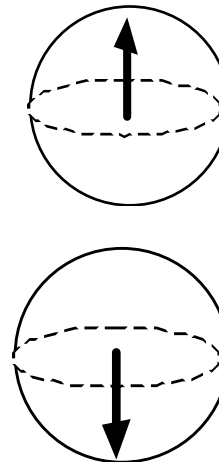
Osnovna ideja: superpozicija

- Klasična fizika: pot fotona od izvora v A ali B (ali = XOR); foton nedeljiv delec; verjetnosti nahajanja v A ali B sta enaki
- Kvantna mehanika: pot fotona bo vodila v A in B
- Klasični računalniki:
  - Osnovna entiteta pomnjenja bit
  - Njegova vrednost izražena z napetostnimi nivoji

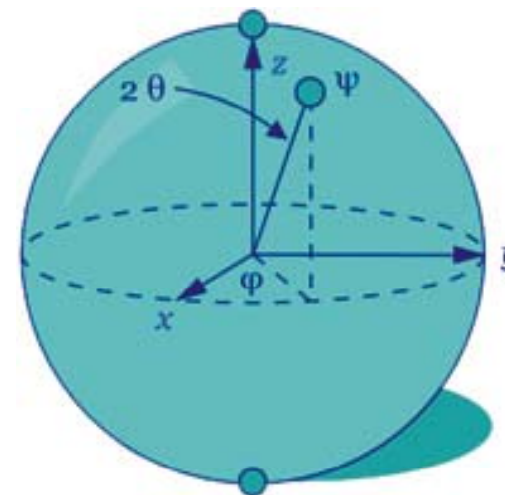

3.2. Kvantni bit ali Qubit

- Kvantni računalniki: kakršenkoli dvostanjski kvantni sistem je sposoben pomnjenja qubita (angl. qubit)
- bra/ket notacija:
- $|q\rangle$ ket notacija: stolpični vektor (kvantno stanje)
- $\langle q|$ bra notacija: vrstični vektor
- $|0\rangle$: qubit je v fizikalnem stanju, ki ponazarja bitno vrednost 0 (interpretacija s spinom elektrona: grafično v sferi navzgor obrnjen vektor -slika zgoraj)
- $|1\rangle$: qubit je v fizikalnem stanju, ki ponazarja bitno vrednost 1 (grafično v sferi navzdol obrnjen vektor – slika spodaj)

- Qubit ima namesto dveh stabilnih stanj (0 ali 1) stanja definirana z vektorjema $a|0\rangle$ in $b|1\rangle$, ki popišejo vse možne lokacije v sferi, a in b sta amplitudi superpozicioniranega stanja
- Splošen zapis kvantega stanja (oblika valovne funkcije):
  - $|q\rangle = a|0\rangle + b|1\rangle$

- Kvantni sistem se lahko nahaja v dveh osnovnih stanjih $|0\rangle$, $|1\rangle$, ali v SUPERPOZICIJI (v obeh potencialnih stanjih HKRATI)
- Veljajo izrazi:

$$|q\rangle = a|0\rangle + b|1\rangle,$$

$$|a|^2 + |b|^2 = 1,$$

$$a = x_0 + iy_0, b = x_1 + iy_1,$$

$$|a| = \sqrt{x_0^2 + y_0^2}, |b| = \sqrt{x_1^2 + y_1^2}.$$

$|0\rangle$

$|1\rangle$

- Definicija: Qubit je dvostanjski kvantni dinamični sistem, ki si ga v logičnem smislu interpretiramo kot dvodimenzionalen Hilbertov prostor. V njem imamo fiksno bazo $B = (|0\rangle, |1\rangle)$, stanji pa poimenujemo za osnovni.

3.3. Kvantni register

- Kvantni register: sekvenca qubitov
- Funkcija: hranjenje in obdelava kvantne besede
- n bitov v klasičnem bitnem registru: register je v enem od 2^n možnih stanj
- n qubitov v klasičnem registru: register se hipotetično zaradi superpozicije lahko nahaja v vseh možnih 2^n stanjih -> učinkovitejši zapis podatkov in višja učinkovitost izvajane operacije

3.4. Kvantna logična operacija (kvantna logična vrata)

- Def: Kvantna logična operacija je unitarna preslikava
 $U: \mathbb{H}^2 \rightarrow \mathbb{H}^2$

- $|0\rangle \rightarrow a|0\rangle + b|1\rangle$

- $|1\rangle \rightarrow c|0\rangle + d|1\rangle$

- U je unitarna $\Leftrightarrow$

- $U^*U^T = U^T*U = I$

- U je reda $n \times n$

- I je enotska matrika

$$U = \begin{bmatrix} a & c \\ b & d \end{bmatrix}$$

- Izvedba preslikave stanja q $|0\rangle$ na osnovi logičnih vrat f (pogojena z U):

$$|q\rangle = a|0\rangle + b|1\rangle$$

$$f(q) = U * \begin{bmatrix} a \\ b \end{bmatrix}$$

- Negator: U_{neg}

$$U_{neg} = \begin{bmatrix} 0 & 1 \\ 1 & 0 \end{bmatrix}$$

- Z funkcija: U_z

$$U_z = \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ 0 & -1 \end{bmatrix}$$

- Hadamard: U_H

$$U_H = \frac{1}{\sqrt{2}} \begin{bmatrix} 1 & 1 \\ 1 & -1 \end{bmatrix}$$

- Def.: Kvantni algoritem je algoritem, ki s svojimi napotki kakorkoli izkorišča značilnosti superpozicije. Z operacijskega vidika vrši modifikacijo (množenje) kvantnega registra z unitarno matriko.
- Unitarnost matrike omogoča reverzibilnost procesa

- Unitarna transformacija, ki deluje na manjšem številu kubitov (npr. 1, 2 ali 3)
- Hadamardova vrata (delujejo nad 1 kubitom):
  - $|0\rangle \rightarrow \frac{1}{\sqrt{2}}(|0\rangle + |1\rangle)$
  - $|1\rangle \rightarrow \frac{1}{\sqrt{2}}(|0\rangle - |1\rangle)$
- Toffolijeva vrata (negacija tretjega qubita, če sta prva dva po vrednosti 1)
  - $|0,0,0\rangle \rightarrow |0,0,0\rangle, |0,0,1\rangle \rightarrow |0,0,1\rangle,$
  - $|0,1,0\rangle \rightarrow |0,1,0\rangle, |0,1,1\rangle \rightarrow |0,1,1\rangle,$
  - $|1,0,0\rangle \rightarrow |1,0,0\rangle, |1,0,1\rangle \rightarrow |1,0,1\rangle,$
  - $|1,1,0\rangle \rightarrow |1,1,1\rangle, |1,1,1\rangle \rightarrow |1,1,0\rangle$

- Hadamardova in Toffolijeva vrata skupaj tvorita **Univerzalni** nabor kvantni vrat (to je vse kar potrebujemo za kvantni računalnik)
- S tem naborom lahko modeliramo poljubna druga kvantna vrata

3.5. Invazivnost branja qubitov v stanju superpozicije

- Praviloma so vse meritve superpozicioniranih qubitov invazivne (qubit “preide” zgolj v eno od dveh osnovnih stanj) – ireverzibilnost procesa; meritev pa vseeno vrne kvadrat amplitud a in b , kar si interpretiramo kot verjetnosti nahajanja v stanju $|0\rangle$ in $|1\rangle$;
- Možnosti:
  - Varen prenos podatkov
  - Brez kopiranja

3.6. Osnovne značilnosti kvantnega procesiranja

- Poleg superpozicije so lastnosti še:
  - Interferenca
  - Zaplet (angl. entanglement)
  - Kvantna nedeterminističnost
  - Neklonirnost

3.7. Delovanje kvantnega računalnika

- Koncept delovanja *pripravi – razvij - izmeri*:
  - Pripravi: postavitvev kvantnega registra v začetno stanje (npr. vsi qubiti se postavijo v stanje $|0\rangle$)
  - Razvij: izvaja se zaporedje operacij, ki spremeni začetno stanje registra v potencialna superpozicionirana stanja (sprejemljive rešitve)
  - Izmeri: vrne eno od stanj superpozicije

3.8. Aplikativne prednosti kvantnega procesiranja

- Hitro iskanje podatkov
- Hitri enkripcijski postopki
- Hitra faktorizacija števil (Shorov algoritem)
- Kvantna teleportacija

3.9. Realizacije kvantnega računalnika

- Družina D-Wave: prve komercialne izvedenke
  - Leto 2008: 28 kubitni delovni register
  - Leto 2010 (plan) 128 kubitni del.register
  - <http://www.dwavesys.com/>

3.10. Literatura poglavja

- [1] M.Hirvensalo: Quantum computing (knjigo si lahko sposodite pri prof.Mrazu)
- [2] A.O. Pittenger: An Introduction to Quantum Computing Algorithms (knjigo si lahko sposodite pri prof.Mrazu)
- [3] <http://www-users.cs.york.ac.uk/schmuel/comp/>
- [4] M.Nagy, S.G.Akl: Quantum computation and Quantum information (Technical report 2005-496)